

vacsorát oszt és tanítja a veszni induló magyarokat ismét *magyarul* énekelni... A bukásból való felemelkedésnek itt lehet érezni költői megalapozottságát.

Az *apróhirdetés*-ben szintén hű marad önmagához Szabó Mária. Az árva paplány, a 34 éves Irma, aki szíve mélyen hordozza a tiszta nők legrejtettebb vágyát: az anyaság utáni vágyat, — egy hozzá nem méltó férj oldalán végre célhoz ér. A férfinak azonban csak az özvegy édesanya keservesen kuporgatott dollárjai kellenek, brutálisan lép fel s ezt a válságot oldja meg Irma hősie ellenállása: az eddig halk, szinte erőtlen nő hirtelen megszilárdul, átváltozik erős asszonnyá. Az álmatag leány küzdő emberré alakul, ezután már csak anyjáért és gyermekéért akar dolgozni s kéréllhetetlen hűvösséggel néz el kiűzött férje feje fölött.

A *Harc a férfiert* kissé szokványosnak induló története egy szép dallammal zárul: Sári boldoggá akarja tenni az öregedő, illúzióban csalódott férfit, mert hiszi, hogy «az élete értelme egy megrontott élet megváltása lehet».

A kötet méltó befejezése s egyik legpoétikusabb darabja a *Diadalmas ártatlanság*. A fővárosban cél nélkül kószáló Erzsí s a villamoson eléptoppanó, kalandhajhászó ismeretlen fiatalember ötlete finoman van kiszélesítve egy keletkező szerelem idilljévé. Itt van elhíthető erő, az esemény fantasztikus, merész, de költőileg igaz. Az ember a kötetet boldog mosollyal teszi le. *Gulyás Pál*.

Egy ifjúnómet író új magyar tárgyú regénye. A hatalmas Universalbibliothek jölsimert kiadója, a lipcei Reclam vette újabban szárnya alá az ifjabb avagy még kevésbé ismert írókat, kik a tehetségnek valamilyen jeleit adták. Rendelkezésükre bocsátott egy sorozatot Junge Deutsche címen, melyben lírai és epikai alkotásaik megjelenhetnek, de külön regénysorozatában is bőven nyújt alkalmat arra, hogy az olvasóközönség elé lépjenek. Megkülönböztetett figyelmünkre tarthat számot Oskar Sonneckner legfrissebb regénye «A szép Erzsébet asszony utolsóelőtti szerelme» (Die vorletzte Liebe der schönen Frau Erzsébet). A sorozat szerkesztője, az irodalomtörténetírással is foglalkozó Valerian Tornius, a pusztára, a cigányokra, a forróvérű magyarokra utal a könyvet ajánló soraiban. Ez a XIX. század eleje óta hagyományos német-szemlélet Magyar-

országról, amelynek romantikájából azóta csak a betyárokat törölték, de ezeket is csupán a jobban értesültek. Sonneckner könyve legszebb bizonyítéka annak, hogy ezek az itt megfordult beavatottak is mennyire nem ismerik hazánkat és népünket. Más helyen írtam már róla, hogy a leghíresebb XIX. századi német írók is, amennyiben költői műben foglalkoztak velünk, a legmesszebbmenő jóakat mellett is tökéletesen félreismertek bennünket. Mit várhatunk ilyen körülmények közt egy XX. századi kisebb írótól, aki romantikus közönségvonzó erőt lát abban, hogy regénye itt játszódik! Noha nálunk megforduló hőse, mint ő maga, osztrák, egyáltalán nincs rosszakarattal irányunkban, sőt a lehető legrokonszenvesebben festi le érdekesen pazarló és urat játszó birtokos osztályunkat, melynek épen ezért fejére nő s végül is örökébe ül az oldala mellett settenkedő házizsidó; mégis olyan tömeges tévedések jellemzik ezt az egyébként ártatlan regényt, hogy az első fejezetek után vöröset láthat benne minden hevületekenyebb magyar olvasó, aki ezért nem jutván tovább a könyvben, nem győződhet meg végeredményben arról, hogy a szerzőnek semmi rossz szándéka sincs.

A magyar főszereplő a vármegyei arisztokráciának egy Jókai-regényekből ideszakadt képviselője: az alispán úr, kiről ugyan hamarosan kiderül, hogy csak három napig viselte ezt a díszes hivatalt, tehát meglehetősen ok nélkül van ilyenként kipellengérezve. Nehezen lehet ugyanis másnak nevezni ennek a javakorbeli kedves magyar vidéki birtokosnak első szerepeltetését, amely azzal kezdődik, hogy a vonatot megállíttatja, mert fölfogása szerint annak feltétlenül meg kellett volna őt várnia, bármily későn érkezett is ő. Az egész vasutas-személyzet hétrétgörnyedve hajlong körülötte és az állomásfőnök, kit a legszebb közvetlenséggel és igazi bensőséges megvetéssel disznónak titulál, a vasúti kocsi utána menve igyekszik magát mentetetni, hogy a menetrendet be kell tartania. Ezt az «alispán úr» sehogy sem tudja megérteni. Szerző itt minden valószínűség szerint tévedésből valami régi jó orosz elbeszélésből másolta ki ezeket a rabszolgalelkeket, mert utóvégre Magyarországtól épúgy keletre esik, mint Moszkva. Ráadásul amúgy is szlávok közé keveredett: csupa tót veszi körül úri hőseit, tehát a magyar parasztot nyilván-

valóan nem ismerte meg az író s így segített magán. Viszont különös, hogy ha a Felvidékre kell képzelnünk a cselekvényt, honnan vette szerző hozzá a «végtelen» puszták hátterét és az ehhez hasonlókat! Még jobb, hogy ezeket a tótokat is valami exotikus néptörzsnak teszi meg, mert örökösen indiánus vonásaikat emlegeti. A magyar urakkal kapcsolatban állandó jelző (à la Homeros) a mongol vagy a hún. Az alispán úr mongol bajszhoz monoklit hord! (Milyen bizsergető érzéssel olvashatják ezt a szentimentálisabb német Gretchenek.) Szerző különben nagyon kifejezőknek és sokatmondóknak tarthatja ezeket a fiziognómia jellemzéseket, mert a házidsíd, ki Pinkas nevét ekkor még csak Palira fordítja (a regény végén már a magyar nemességet is fölveszi), «szíriai arcélel» szerepel mindenütt, egy idősebb osztrák ezredes pedig egyszerűség kedvéért Landsknecht-képűnek van feltüntetve.

Hol van mindezek után az a «typisch madjarische Stimmung», melyet Valerian Tornius olyan lelkesen emel ki e regény jellemzésében (kettőt tehetünk egy ellen, hogy ő sem járt soha a kutyafejű Madjaren-eknél)? Csak türelem, olvasó, már ott tartunk: t. i. most következik a valóban tipikusan magyar barátkozás és a hirhét vidéki ivászat. Az alispán úr, nemcsak azért mert az első osztályban találkozott vele először, hanem mert külön hatodik érzékével rögtön megérzi rajta is az urat, azonnal a legszívélyesebben érintkezik a «sváb»-bal, azaz főhősünkkel, kit ugyanazzal a természetes eleganciával nevez következetesen imígyen, mint ahogy az állomásfőnököt a rőfögő faj paraszti nevével tisztelte meg. Haragudni nem lehet érte: aranyos ember ez az alispán és tetőtől-talpig úr, — amint nem szolgálényekkel van dolga, kikkel szemben ősi «Herrenmensch» ösztönnel tartja a tekintélyt. Innen kezdve elhisszük Sonnlechner úrnak, hogy mégis csak járt egyszer nálunk, azaz, hogy megfordult jó magyar háznál: az a meleg természetesség, amely áthatja az itt következő vendégeskedést, pajtáskodást s éjfélutáni részeg csókolódzást, az tagadhatatlanul magyar a javából. Az ellen azonban újra tiltakoznunk kell, amit Glücksmann Henrik úr (a bécsi Német Népszínház dramaturgja) ír ezzel kapcsolatban a regény egy másik méltatásában: «A tarka történet lebilincselő meséjének folyamán meggyőzőn van bemu-

tatva, hogy ezek az ezersztrendőcsaládfával bíró nemeselek velük született és beléjük nevelt úri gőgjükben mikép kerülnek el messze a munkát s létüket játékkal és szerelemmel, borral és vidámsággal szinte meszerű vendégaratságban töltik, a politikának és a politikából élve... s hogy mikép szolgáltattja ki őket könnyelműségük kényre-keudre házidsidajuk okosságának». Hová lett már ez a vidám, gondtalan generáció, ha egyáltalán létezett valamikor ilyen formában?! A biradalmi németek úgy látszik azért szólaltattak meg osztrák író mellett osztrák kritikust, mert fölteszik, hogy bécsi létezőre csak ért a magyarokhoz. Ez azonban talán ép ezért nem áll. Jellemző, hogy neki is rögtön orosz író jut eszébe (Turgenjeff az Egy vadász naplójával!), mikor hasonlatok után kutat, aminek kizárólag annyi értelme van ebben az esetben, hogy Sonnlechner hőse is vadászik a felsőmagyarországi «végtelen pusztákban».

Kár több szót vesztegetni a környezetfestésre és magyaros jellemzésre. Szerző lelke mélyen maga is érezhette, hogy ezek a tatárhún-indiántót ivadékok, kiknek boldogságot kizárólag a közejük keveredett «szíriai arcélel» zavarják, mégsem egészen az ő embelei; a főhősön kívül t. i. a hősnő, Erzsébet asszony is német származású: a címbeli név tehát végeredményben tudatos félrevezetés. Erzsébetről apránként kitudódik, hogy voltaképpen Landsknecht-képű ezredes leánya. Természetesen körülötte forog minden épkézláb magyar úr s az alispán az első közt, pedig súlyos évtöbblettel idősebb a szép asszonynál, kinek kezére — első férje halála után — mindazonáltal biztonsággal számít. Életének legnagyobb csalódása, mikor észreveszi, hogy kedves ifjú barátja, a hálátlan «sváb» furakodott elébe, minek természetesen kényúri szokásai mellett súlyos összeütközés és halálos párbaj a vége. Viszont az ebben győztes «sváb» sem nyeri el Erzsébetet, mert ennek nyugodt józansággal gondolkozó atyja nagyon érthetőn nem akar tudni egy kezdő fiatalemberről, ki istenített leányát csak bizonytalan sorsnak vinné elébe. S így, hogy újra Torniusnak adjuk át a szót, «melankólikusan mint ama ország cigánynótái, az ideálról való lemondással csendül ki a regény». Mi pedig még melankólikusabban könyvelhetjük el, hogy szomszédék irodalma ismét szaporodott egy «magyar tárgyú» regénnyel. *Koszó János.*